

**„Светът и Университетът между вчера и утре“ - академично слово на
доц. д-р Георги Бърдаров
24 май 2023 г.**

Честит празник на всички, за мен е огромна чест и отговорност точно днес да бъда на тази трибуна, на най-светлия български празник, 24 май. Малцина от тези, които ме познават, осъзнават каква огромна чест е за мен днес да говоря пред вас, защото се занимавам с много неща, с някои от тях съм по-известен в публичното пространство, но за мен винаги на първо място ще бъде Софийския университет „Климент Охридски“, нашата Алма матер! И то в годината, в която моят факултет - Геолого-географският, празнува своята 60-годишнина, тук е мястото да поздравя декана на нашия факултет проф. д-р Климент Найденов, който полага много усилия да отбележим по достоен, академичен начин този празник.

Избрах за заглавие на моето слово “Светът и Университетът между вчера и утре“ с ясното убеждение, че живеем на границата между две епохи и разбира се, повлиян от книгата на любимия ми Стефан Цвайг „Светът от вчера“.

Дами и господа, живеем в тревожни времена, но времената винаги са били тревожни, въпросът е как реагираме на тях!

Днес е много модерно да оплакваме времето, в което живеем, да обясняваме колко бездуховно, безнравствено и безценностно е то, да показваме черни статистики, да правим апокалиптични прогнози и мрачни предсказания за бъдещето.

Забелязвам, че това е особено актуално сред интелектуалците, хората на словото, духа и на науката, сякаш те се чувстват задължени, за да защитят авторитета си на интелектуалци, да обясняват колко е ужасно времето, в което живеем.

На мен всичко това ми напомня на един обичай от моето родно село Кулата, който ме шокираше като дете: когато някой починеше, се събираха няколко баби „професионални“ оплаквачки, които отиваха в дома на покойника и с вой, и рев до сутринта оплакваха мъртвеца. Така и ние днес, охарактеризираме нашето време като тежко болно, на смъртния си одър и дружно го оплакваме. Но слава Богу, времето си е съвсем наред, развива се по своя си естествен път и нехае за нашите апокалиптични тези. Дори аз бих отишъл още по-далеч, защото убедено смятам, че живеем в най-благодатното време от цялата човешка история, в което във всеки ден имаме n-на брой нови възможности.

Преди няколко месеца присъствах на един много престижен форум в Столична библиотека, където беше събран голяма част от творческия елит на България, имена разпознаваеми не само у нас, а и в цяла Европа. Тези толкова интелигентни и умни хора, когато им даваха думата, един през друг се надпреварваха да обясняват колко ужасно е времето, в което живеем и колко още по-ужасно е бъдещето, което ни очаква. Войната отново се завърнала в Европа! Демокрацията ни била болна и с много недъзи! И разбира се, младите хора, които не четат, не се интересуват от нищо, заровени само в своите технологии, не създават семейства, не правят деца, не мислят за бъдещето.

Намирам това за меко казано абсурдно. Да, отново имаме война в Европа, но едва ли някой мислещ човек си е представял, че мирът в Европа ще е вечен. Войната е естественото състояние на човешкия род, войната е неотменен белег на всички общества, от най-неразвитите до най-развитите, войни са се водили от първите хомосапиенци на тази планета и ще се водят до последните хомосапиенци.

Да, това е първата война в информационната ера, която е толкова близо до нас и затова предизвиква нашата емоционална реакция, но няма по-малко са

страданията и болките на хората в Близкия Изток, на хората в Сирия, Афганистан, Израел и Палестина или в Субсахарска Африка, където имаме над 100 действащи военни конфликта. Нима те не заслужават нашето състрадание?!

И да, демокрацията и в България, и в Европа днес има много проблеми и тежки предизвикателства, но още Чърчил е казал: „Демокрацията е най-лошата форма на държавно управление, с изключение на всички останали“. Така че, преди да обясняваме колко болна е нашата демокрация, нека си дадем ясно сметка, че в цялата човешка история, властта се упражнявала посредством тирания, диктатури, насилие и конфликти. Това, че иммахме близо 80-годишен прозорец на относителен мир, демокрация и свобода в Европа е изключение от правилото. Относителни, тъй като абсолютни няма и то не бяха в цяла Европа и не през цялото време, но това притъпи сетивата ни, направи ни лениви и самодоволни, а според мен няма по-голяма заплаха за интелектуалеца и твореца от самодоволството. Започнахме да приемаме демокрацията и мира за даденост, а не за изключение от правилото, за които трябва да се борим всеки ден и всяка минута.

И стигаме до младите хора, хайде да престанем да говорим толкова негативно за тях, да им отнемаме надеждата за днешния свят и за бъдещето, нека ги оставим да се радват на времето, в което живеят и да изградят бъдещето, което искат. Цялата тази апокалиптична риторика ми наподобява на това как всяко едно поколение, като стигне определена възраст, обръща поглед пълен с носталгия и умиление към миналото и своята младост, нищо че когато в същото това време те са били млади, са обяснявали колко ужасно е времето, в което живеят.

Дори един много известен български творец си позволи да каже колко е трудно днес за хората на словото, защото трябва да се конкурират с Интернет, социалните мрежи, телевизията и риалити шоутата, сякаш някога в миналото за хората на словото, пътят е бил постлан с рози и всички им са се радвали. От конкуренцията се плашат само некадърните и няма именно това не е ролята на твореца във всички епохи да върви срещу течението и да събужда заспалото съзнание на хората.

Въпреки всичко, има три неща, които ме притесняват много в света и България днес на кръстопътя между вчера и утре. Две от тях са български феномен, третото е европейски. Първото, което е типично българско, е дребнавостта, в която сме изпаднали в последно време, не толкова разделението, омразата и завистта в българското общество, колкото това, че всичко ни е на дребно и злобата, и завистта, за съжаление, и мечтите. А който мечтае на дребно, не е способен на велики дела.

Второто нещо, е че забелязвам как в последните години един определен кръг от хора, представяйки се за демократи и защитници на западните ценности, се опитват да приватизират демокрацията, като свободно волеизлеание на духа на всеки човек, налагайки по най-актуалните въпроси на българското и европейското общество една-единствена гледна точка и недопускайки дори да има друга такава. Тези хора, които си „късат ризите“ като защитници на демокрацията и свободата по площади и телевизионни студиа, се опитват по модерно казано да налагат мейнстрийма в нашето общество и са готови да разкъсат ритуално всеки, който има различна гледна точка. Именно тези псевдодемократи за мен са най-голямата опасност за демокрацията в България, защото те потъпкват първото и най-основно правило на демокрацията, а именно „Аз може абсолютно да не съм съгласен с това, което мислиш и казваш,

но ще направя и невъзможното да имаш правото свободно да го изкажеш“. Налагането на една линия и на една гледна точка, ми напомня за едни други зловещи времена съвсем скоро в историята на Европа. Да не забравяме, че така се заражда и нацистката идеология, която в името на бъдещето и за доброто на хората постепенно ограничава свободите на същите тези хора и ги кара сами да си сложат решетките, вярвайки че е за тяхно добро. Аз не искам някой да ми казва какво да мисля, в какво да вярвам и какво да говоря.

И Европа, днес просперираща, благоденстваща, цивилизована и високо развита Европа, отново издига стени и огради подобни на онези в Аушвиц, подобни на онези в Дахау, подобни на Берлинската стена. Стени и огради по границата на Унгария, стени и огради по границата на Хърватска, стени и огради по границата на България. Добре знаем защо ги издигаме, за да се предпазим от бежанците от Африка и Азия, за които същата тази Европа има своята голяма отговорност с всичко, което е извършила там през колониалната епоха. Няма безплатен обяд!

Аз имам една крайна непоносимост към стените и оградите, може би защото съм роден и израснал в с. Кулата, в годините на социализма, когато там свършваше света. Никога няма да забравя първия си учебен ден, когато учителката ни показа един баир срещу училището и каза, че това е вражеска територия, на която ние никога няма да можем да отидем. Детското ми съзнание отказваше да приеме как така няма да отида на баира, който виждам с очите си, помня как тичах до вкъщи и разказах развълнувано това на дядо ми, който си работеше нещо по градината, той ме изслуша, изплю се и каза: „Защото, Гоше, стените и оградите в пространството някой ден ще имат край, но глупостта на хората е вечна“. Аз съм абсолютно убеден, че стени и огради издига уплашеният човек, страхливият човек, който има какво да крие, точно

обратното - смелият човек, силният човек, смелите общества, силните общества в цялата човешка история са рушили стени и огради. А винаги мястото, където са се рушили стените и предразсъдъците, е бил точно Университетът. Но ако днес имам много голямо притеснение за бъдещето на университета, е това дали ще успеем да бъдем в крак с времето, с непрекъснато развиващите се технологии, дали можем да отговорим на новия свят и изискванията на младите хора в него. Днес ние вече сме стъпили в ерата на дигиталните технологии и изкуствения интелект, но все още продължаваме да живеем с предразсъдъците, призраците и клишетата на отминалата индустриална и национална епоха! Бъдещето принадлежи не само на смелите, но и на онези, които ще успеят да се адаптират към новото време, защото предвид на естествения ход на демографските процеси съвсем скоро в целия свят предстои ожесточена битка за човешки ресурси. Забравете за тези 8 млрд. души в света, забравете за апокалиптичния вой колко е пренаселена Земята. Демографската ситуация на Европа днес е демографската ситуация на света утре, с все по-ниска раждаемост и все по-застарели общества. И ще успяват онези общества, които днес инвестират в модерно образование, в култура, в интелект и човешки капитал.

Аз имам една голяма мечта! И тя, разбира се, е свързана с университета утре. Мечтата ми е злобата, завистта и мечтите на дребно да останат понятия от вчера, утре водещи да бъдат силата на духа и смелостта, с които да рушим стени и предразсъдъци! Да, добре знам, че това е наивна мечта, но светът често се е движел напред от наивните мечтатели, които са вярвали до край в безумните си идеи. Ще завърша малко по писателски и ще споделя нещо интимно. Често, когато съм разстроен, загубил вярата и посоката, имам ритуал да се разхождам в централното крило на университета и да се качвам горе в

т.нар. „гълбарник“. Имам си там едно любимо прозорче, отварям го и поглеждам, отгоре нещата изглеждат по различен начин, по-малки, но и по-красиви, поглеждам към двора на Софийския университет, към залите на моя факултет, в които водя лекции, към кубетата на „Александър Невски“ и безкрайната синева на небето и си рецитирам наум един любим стих:

„Тъй както малките деца разлистват

и почват с картинките от края,

така и мене днеска ми се иска

за бъдещето да помечтая.

Защо пък не? - В мечтите няма цензура,

мечтите греят в синкава прозрачност.

А по-добре да хукнеш и да гониш вятъра,

отколкото да седнеш и да плачеш.“

Благодаря ви за вниманието и още веднъж честит празник на всички!